

s starko vred, ampak pusti jo preč zleteti, da bo tebi dobro, in dolgo živiš“.

Tako so se že nekdanji ljudje spoznali, da je živina človeku velika dobrota in da se ž-njo ima usmiljeno ravnati. Bog daj, da bi se v sedanjih časih živini vendar hujše ne godilo, kakor nekdanj v sirovih časih! —

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Znani poljski kipar, gospod Korneli Szlegel se je vernul iz vshodnih krajev, kjer je po Turškem in Gerškem popotoval. Šaboj je prinesel mnogo obrazov slavnih oseb, kolikor jih je mogel na svoji poti dobiti.

* Na praškem vseučilišču se uči 30 pravoslavni predmetov, 26 po nemško in 4 po česko. Na filozofski fakultati se uči 63 različnih stvari, 10 po česki, 53 po nemški; v lekarski 43, po česki 3; bogoslovje se uči v 20 predmetih, 4 se razlagajo v českim jeziku. Pravoslavcev je 721, učencev filozofske fakultate 84, lekarske 312, bogoslovcev 160, vsih učencev visokih šol skupej 1524.

* V Vilni je prišlo na stroške Rafalovića na svitlo zgodovinsko delo: „Pamietniki o davnej Polsce z czasów Zygmunta Augusta“.

* Te dni je prišel prvi zvezek rastlinoznanstva pod naslovom: „Domaće biljoslovje hervatsko-slavonsko-sriemsko za javno i osobno podučavanje Jos. Veselića v Novem Sadu na svitlo (Einheimische Kroatisch-Slavonisch-Syrmische Botanik für den öffentlichen und Privatunterricht). Z radostjo pozdravimo to knjižico, in to toliko bolj, ker nam je znamnje, da so se naši južni bratje tudi podali na polje koristnih in za omiko naroda potrebnih znanost. Prebravši prvi zvezek, ki v vprašanjih in odgovorih razklada občji del rastlinoznanstva, moramo še to opomniti, da je gospod pisatelj tudi srečen bil o umetniških izrazih, ktere je večidel iz naroda vzela, druge pa, kterih med narodami najdel, sam večidel prav umetno stvaril; povsod je tudi botaniške nemške izraze dostavil. Priporočimo živo te bukvice vsacemu rodoljubu, posebno prijateljem rastlinoznanstva in učiteljem, ker so bukvice kakor nalašč za šolo pripravne in tako umevne, da se bo iz njih gotovo vsak otrok, ako jih kolikaj prebira, mnogo zamogel naučiti. Po njih se bo zamoglo tudi rastlinoslovje za slovenske dežele pisati. K vsemu temu pa pride še niska cena, ker naročnina celih 6 zvezkov, ki bodo zaporedoma na svitlo prišli, ako se dovelj naročnikov oglasi, znese le 1 gold., ktera naj se g. izdatelju v Petrovaradin, ali pa vredništvu „Nović“ pošilja.

Pomenki o „Zori“ *).

O namenu i vrednosti tega dela se je že govorilo; jaz toraj pretresa ne bom ponavljal, le nekoliko dostaviti mislim. „Zora“ je namreč prevzela teško nalogo voditi Slavene po poti k občnemu slovstvenemu jeziku, ter v djanji kazati, kako se je treba pri tem ravnati. Nje početje najde veliko podpornikov, ki jih vabi nje imenitni namen, i nekaj najvažnejših mož je že na njeno stran stopilo. S tim se pripravlja slovenskemu slovstvu velika prememba, i naše moči, ki le jedine kaj premorejo, se začenjajo na dvoje deliti.

*) Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od R. Razlaga-a i Iv. Vinković-a.

Zato je treba, da o tem važnem predmetu kaj več govorimo, ter natanjko prevdarimo: je li pravi pot nastopljen, se je li vspeha nadjati, kam da pridemo, da se složno vsi pridružimo, ako bo domovju v korist, ali pa za časa odstopimo, ko bi se to delo prazno pokazalo. Temu pomenku tedaj najbodo sledeče besede namenjene.

Sveti, ki smo jih zastran slovstvenega jezika doslej slišali, so dvojne verste. Nekteri velé, da bi neko narečje vzeli, ter potem na jednej podlagi nadaljno izobraževanje osnovali; drugi svetujejo jezik, ki bi bil složen iz vsih narečij, misleč, da bo le oni jezik slavenstva vreden, ki bo bogastvo vsih narečij v sebi združil.

Kteri teh svetov je bolji, ter bi se doseči dal, je drugod, se mi zdi, že razsojeno. Na Českem i Horvaškem so, ako po časnikih sodimo, pervega poterdili; pa tudi v naših listih so naj bolj iskušeni možje enako govorili. Da nismo še vsi v tem soglasni, zadržuje menda nektere prevelika, nektere premajhna ljubezen do slovenščine; prvi iščejo skerbno pota, kjer bi se svojega ne tvegali popolnoma; ti pa ne morejo časa dočakati, ko bi jih ne vezala več dolžnost slovenski pisati.

Jaz sim mnogo premišljal, ter včasi tudi poskušal, kako bi si mi Slaveni k občnemu jeziku pomagali, i naposled se mi je zdelo, da imajo vendar le tisti prav, ki terdijo, da ne dobimo slovstvenega jezika, ako nam ne požene korenin iz jednih tal, i mladik ne obrodí iz jednega debla. Le potem, ko bo terdna podlaga dana, je razvitek njegov mogoč; dokler ta ni položena, je pisati po vseslavensko to, kar na pesek zidati; trud i čas, na tako delo obrnjen, sta brez koristi zgubljena. Zatoraj mi je vselej žal ko knjigo te verste v roke dobim, posebno če je ko „Zora“ od sposobnih rok pisana, ker si mislim, ko bi bil ti trud drugače obrnjen, bi bil narod kaj od njega imel; tako sta pa pisatelj i bravec goljufana.

Zakaj tako sodim, bom skusil v kratkém razložiti. Najpred se praša: ali je že kadaj slovstveni jezik od to postal, ko ga „Zora“ išče? Sosedje okoli nas, ki so nas v izobraženji prehiteli, nam bodo lahko povedali. Ali se je pri njih slovstveni jezik iz vsih narečij, ali samo iz jednega naredil? Prašajmo jih! Nemci nam odgovorijo, da je pri njih visoka nemščina nad družimi narečji, — Francozi, da je severni jezik nad južnem premagal, — na Laškem vidimo, da toskansko narečje, in na Ruskem, da velikorusčina gospoduje. Tako dalje popraševaje bi gotovo zvedili, da se je tudi drugod enako godilo. Če toraj pomislimo, da se zakoni narave ne menijo, da solnce, ki je našim sosedom sijalo, tudi nam sveti, i da bi se bila pri njih, ki so manjši od Slavenov, narečje lože v jedno stopila, kdo se bo nadjal, da se ima pri našem mnogoljudnem narodu zgoditi, kar pri manjših ni mogoče bilo?

Pomislimo na dalje, da se po različnih slovnica na enkrat ravno tako piše, ko bi cerkev ali palačo po različnih obrisih zidali. Tudi vsak vidi, da bi nam nič pomagano ne bilo, ako bi se ko doslej tudi zanaprej po množnih slovnica narečij pisalo. Preglejmo samo nektere besede. Južni Slaveni, postavim, pišemo: smo, jesmo; Čehi jsme; Poljaki jeste my; Rusi jesmy. Tukaj prašam „Zoro“: ali se bodo vse te oblike pisati smele? Po mojej misli ne. Tako tudi menim, da se ne smé naenkrat roka i ruka, ręka i rąka pisati. Mislim, da se tudi naenkrat ne more po česki i slovenski izgovarjati, ali stavek po poljski i ruski vezati. Kaj je te tedaj nasledek? Tako lahak se mi odgovor zdí, da se bojim prašati. Po dveh, treh ali čveterih slovnica se tedaj ne more pisati, ampak le po jednej, — i to je, kar sim hotel reči.

Pa tudi slovniki ne bodo mogli vsi obveljati. Ni mi treba veliko primerov praviti, ker so razlike bravcem tako znane, akoravno bi več listov ž njimi napolniti mogel. Le jedno besedico vzemimo izmed velike množice, postavim: kar je nam sadaj, pravijo Čehi ted', Poljaki teraz, Rusi teper ali nynie. Ali bi vse to petero veljati smelo? Če hočemo Slaveni to, kar je zdaj v peterih bukvah raztreseno, samo v jednih imeti, naj le veljá; če pa to niso naše želje, — je spet lahak odgovor. Ako nam tedaj ni všeč, da bi, kakor „Zora“ začjenja, prva beseda slovenska, druga serbska, tretja česka, četrta poljska, peta ruska bila, je zopet treba, da imamo le jeden slovník. Naj mi nihče ne ugovarja, da bi znabiti učeni slovníkarji, ali shod imenitnih mož po skerbnem pretresovanji i prebiranji vse to lepo določili, ter iz vsih narečij jezik sestavili, kakorsnega še ni bilo; zakaj znano nam je, da se učeni v manjših i manj važnih rečéh ne morejo složititi, nikar cel jezik sestavljaje. Tudi se praša: ali bi se pisatelji tako znešega jezika iz glave učili, ter potem iz besed od čveterih vetrov nametenih sladke harmonie skladali? Meni se to toliko verjetno zdi, kakor da je turški prorok mesec z nebes vzel, ter ga za rokav vtaknul. (Dalje sledi).

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Brešc na Štajarskim. — a — Pri Kapelah dve uri od Brešc na spodnjim Štajarskim se je grozno ropanje godilo. 15. dan januarja zvečer je prišlo šest tolovajev narpred k Grošelnu pri Kapelah, ker so vedli, da moža ni doma, k njegovi ženi, da bi bili kaj denarjev dobili. Komaj je bila dekla, ki je ropotanje zunaj slišala, iz hiše stopila, jo mahne en razbojnik, da se je precej na tla zgrudila; ko se zopet zavé, zbeží in na pomoč ljudi kliče. Ko so bližnji sosedeje to zaslišali, tekó naglo na pomoč; ali ko jih začutijo razbojniki, ki so bili že ženo k peči pripravili, da bi jo bili v peč stlačili, so zbežali in jo naglo odrinili k neki moškri, ktera je šepasta in komaj ob bergli hodi, in planejo v njeno hišo; kjer so pa še dve drugi ženski pri nji najdlji, ju naglo tako zvežejo, da ste se s herbtama tišale, ju postavijo v vežo in jima vpiti prepovedó; na to se čez moškro spravijo in hočejo dnarje odnje imeti. Ker jim réče, da nima doma več, kakor 5 ali 6 tolarjev, druge denarje ima razposojene, jo en tolovaj po glavi s sekiro mahne, da so se precej mozgani pokazali; čez vse to jo trinogi še z nožmi po životu razbodejo. Iz hiše so vse pobrali, vse platno in žensko obleko in so tudi to vzeli, kar so ji drugi ljudjé v delo dali; ne toliko niso revi obleke pustili, da bi jo bili, ko je čez tri dni po tacih ranah umerla, preobleči mogli. Ali to še ni zadosti bilo, — potem se tolovaji še v en hram podajo, kjer so vrata razbili, in tri vedra vina pokradli; sedaj so zginili, da ni duha ne sluha od njih.

V Ljubljano se nam iz Dunaja 28. jan. piše: 26. januarja ob pêtih popoldne smo pokopali slavnega pesnika Slávine hčere („Slavy dcera“) in spisatelja vzajemnosti slovanske v nemškem jeziku („die Wechselseitigkeit der Slaven“) — iskrenega rodoljuba, profesorja dr. J. Kolár-a, ki ga je nemila smert na neizrečeno žalost vsim pravim Slovanom po kratki bolezni pobrala. Čeravno je rajnki razun imenovanega dvojega spisateljskega dela še več znamenitnega spisal, si je vendar s tim dvojim naj več slave in zaslug pridobil. Neizbrisne so zares njegove zasluge za slovanstvo po dragocenem spisu: „vzajemnost slovanska“, s kterimi je prvi Slovane k slovstveni vzajemnosti zbudil, in jih veliko veliko, ki so popred spali, tudi zbudil. Kako so ga Dunajski Slovani čislali, je

bilo lahko soditi po njih veliki množici, ki ga je celó do daljnega počivališa na Maksovem pokopališu, kjer tudi naš sloveči Kopitar počiva, spremljala. Domá in pri grobu so mu izverstni česki pevci v sladkem maternem jeziku, kterega je rajnki toliko ljubil, milo milo zadnjo popotnico prepevali. Pomadžarjevanju svojih bratov na Ogerskem se je preslavni mož brez straha z živo besedo in pismeno zoperstavljal, in je bil zato leta 1848 v Peštu v smertni nevarnosti. Lahka mu toraj zemljica, mnogozaslužnemu domoljubu!

Novičar iz mnogih krajev.

Po cesarskim ukazu obstoji prihodnje opravilstvo deržavnih pravdnikov le v zadevah kazinske pravde. — Ministerstvo poduka je zastran jezika v ljudskih šolah to le ukazalo: „Ministerstvo je že večkrat zapovedalo, da v ljudskih šolah vsih dežel austrijskiga cesarstva ima materni jezik učbini jezik biti; ker je pa v več deželah veliko šol, v kterih je potreba dva deželna jezika izobrazovati, se mora tudi ti potrebi zadostiti. To veljá zlasti od šol tistih krajev, kjer živi mešano ljudstvo, v kterih otroci, še preden v šolo hodijo, dva jezika znajo in vedno tudi zunaj šole v dveh jezicih govoré; tukaj je samo po sebi potreba, da šola v tem napredje, kar se je domá pri starših začelo in k čemu dom pripomaga. Ali tudi v tacih krajih, kjer vse ljudstvo ali saj njega večji del le en materni jezik govori, kjer pa stariši želé, da se otroci tudi družiga deželnega jezika naučé, se ima ta želja na to vižo spolniti, da je materni jezik skoz in skoz podlaga učenja, da se ima v začetju tudi pri prvim uku branja kakor tudi pri vsakim nauku, ki ima serce ravno tako kakor um obdelovati, namreč pri nauku vére materni jezik obderžati, — da pa pri daljnim napredku, zna biti koj v začetku 2. razreda, pride drugi deželni jezik kot redni predmet učenja na versto, in se otroci v branju, govorjenju in pisanju tako pridno vadijo, da ga ročno znajo. — Dohodki cesarskih železnic znesó na leto okoli 7 milionov gold. — V Pragi ima več učenih mož namen mesečni časnik izdajati v českim jeziku, v kterim se bojo prav domače natoroznanske reči razlagale. — V spodnji Bački je tako pomanjkanje zdravnikov, da mora bolnik dostikrat cel dan zdravnika čakati. — Na južnim Francoskim se je letos krompirjevi gnjilini enaka bolezn tudi pomaranč tako hudo poprijela, da žuga tudi drevje pokončati. — Razpertije, ki so bile v Černogori, so poravnane; glavarji Černogorski so se 13. t. m. poklonili mladimu vladiku Danilu Petrović-u; on gré sedaj na Rusovsko, med tem bo predsednik starašinstva vladika nadomestoval. — To leto ni le po ukazu ruskiga cara ruska pratika v Poljskim kraljestvu vpeljana, temuč se morajo v ti skozi in skozi katoljški deželi tudi v vradnim obziru staroverski prazniki praznovati. — Sv. oče papež so več vladarjem pismo poslali, v kterim jih za pripomoč prosijo, da bi se homatije rimske dežele enkrat poravnale. — Napoleon si je nove ministre izvolil; njegova desna roka v vsim, Persigny, je sedaj minister notranjih oprav; — še je veči del dežele osupnjena po tistim novim ukazu, po kterim se mora vse posestvo rodovine zadnjiga kralja prodati, ki znese okoli 300 milionov; — izvolil je Napoleon že tudi 75 starašinov (senatorov). Tisti kraj — Cayenne — ki ga je mnogim Francozam za kraj pregnanstva določil, je tako nezdrav, močiren in vroč, da je Sibiria še skoraj raj proti njemu; ker veliko pôpra tam rase, je — kakor pravijo — od tega nezdraviga kraja nemški pregovor vstal: „geh hin, wo der Pfeffer wächst“, — to je, „pojdi tje, kjer pôper rase“ — da te več nazaj ne bo.

60 do 70 fl. Ko bi se pa moglo nekaj let zaporedoma vsako leto za kakih 500 fl. sémena kupiti, in bi se to revnim kmetam za pogojzdenje njih gojzdov podelilo, bi to vstanovilo pomladenje naših zapuštenih ali celò pokončanih gojzdov.

Nova gojzdnarska družba, ki se bo začela letos za vse gorate dežele našiga cesarstva, kakor za Štajarsko, Koroško, Krajnsko, Solnograško itd., ima ravno v tem tudi lepo in važno nalogo poskerbeti, kako bi se zamoglo kaj denarjev nabrati za nakupovanje sémena gojzdnih drevés, ki bi se potem po določenih pravilih revnim kmetam brez plačila vsako leto delilo.

Nadjati se je tudi, da se bo nadepolna gojzdnarska družba tega početja krepko lotila. Da bo pa zamogla tečno delati, je pa tudi treba, da pristopi mnogo udov k nji, ki jo bojo podpirali z dušno in denarno močjó.

(Po Štaj. »Wochenblatt«.)

Pomenki o „Zori“.

(Dalje.)

Prašam tudi, ako bi se jeli po izgledu „Zore“ ravnati, in bi se jel Čeh proti Serbu, Slovenec proti Poljaku, Poljak proti Rusu bližati, ter bi se bližali križem na levo in desno, ali bi ne bil velik Babel od Balta do Jadre, od Turov do Kamsadke?

Vendar take zmešnjave nas bo obvarovala zdrava pamet naših bratov, ki se do zdaj še nič kaj ne pripravljajo, da bi nam na proti prišli. Praša se tedaj: doklej se bomo z „Zoro“ bližali? Ona je zdaj nastavila pot proti jugu, — ali na jugu se, kolikor po skušnjah vémo, le smeja, med tem ko se Slovenci jezimo. Še enkrat tedaj: ali se bomo notri doli bližali? Na sredi pota ostajati, ako oni na proti ne pridejo, bi bilo, se zna, nespametno, ker bi bil vés prejšni trud zastoj storjen. Do konca bližati se ima pa spet drugo napako: vés medpotni jezik bi bil le za jezikoslovce, ne za narod, ker bi ne bil, kakor „Zora“ sama pravi, stanoviten, ampak premenljiv; kar danes velja, bi bilo jutri od še bližnjega spodrinjeno, toraj, ker bi bilo vse v toku, bi se narod novega jezika ne mogel naučiti, i celi čas našega bližanja bi moral on brez poduka ostati. Prašam tedaj: jeli pametno, veliko časa z mešanjem besedo kvariti, truditi, napenjati i prepirati se, i naposled, hudo potivši se, tje stopiti, kamor bi brez ovinkov veliko hitreje i lože dospeli. Jeli prav meni nič tebi nič jedino sredstvo, ki nas z narodom veže, proč vreči, ter za nekim, ki je še v božjih rokah, dirjati, i pustiti, da zanemarjeni narod glada umira?!

Mislím, da je dovolj govorjenja bilo pokazati, da svét, ktereга „Zora“ izpeljuje, ni ne mogoč, ne dober, — da je toraj želeti, da bi se nje bogato obdarjeni pisatelji po poti, ki nikamor ne vodi, ne trudili, ampak pero drugim, bolj vspešnim delom posvetili.

Ali Slovencev, poreče kdo, nas je vendar za veliko slovstvo le premalo! Res je, odgovorim, da bi tako ne bilo! pa imamo vendar že dela, kterih slava nikdar ne bo potamnela, ki jih bodo še takrat visoko spoštovali, kadar se bo občni slavenski jezik po naših mestih in terjih glasil. Tudi vsi dobro vémo, da moramo jedín jezik imeti; pa tam iskati ga, kjer se ne najde, je nespametno. Ravno tako hiteti pred vsemi družimi, čeravno bi nas naša gorečnost častiti znala, vendar ni po vse razumno, ker mi ne dajemo postav, i nikogar ne moremo siliti, da bi nasledoval. Sej naši bratje vsi to potrebo z nami vred čutijo, i pamet jim je dana kakor nam; hodimo toraj ž njimi. da naša

pot ne bodo zastoj. Dokler pa oni čakajo, postojmo tudi mi, pisaje med tem, kar narodu koristi, po domače, čisto i složno. Izobrazujmo besedo ko doslej po narodu, z obzirom na stari jezik i narečja bratov, toda derže se pravih mej, — i obljubim, da bodo naše bukve bolj na široko brane, kakor bi mešanica kadaj upati smela. Med nami naj kraljuje sloga i ljubezen. Vedno se še pošast medsebojnega merzenja noče popolnoma zgubiti. Naši predniki, stari Slovenci, ko so te kraje posedli, ter se jedni na Krajnskem, drugi na Štajarskem, Koroškem, Goriškem in Primorskem poselili, so bili, vidivši se ločene po visokih gorah in globokih vodah, gotovo hudo žalostni, ker si v silah niso tako lahko pomagati mogli; mi pa njih vnuki bi včasi napotja naše vezi še skoraj poveksali radi! Koliko lepše se znajo naši šolski mladenči obnašati, kteri sošedši se v najlepšem kraju, ki ga pesnik „raj krajnske dežele“ imenuje, nobenega razločka niso delali v gorečem pozdravljevanji, v bratovskem objemovanji, v ljubeznjivem vedenji. Vezi prijateljstva so sklepali ne Korošec s Korošcem, Štajarc s Štajarcem, Krajnec s Krajncem, ampak Slovenci so Slovincem. Stara svada je bežala delječ pred njihovimi nadušenimi pesmami, ki so se soglasno ob zelenih bregovih jezera razlegale. Blagor domovini, ki se takošnega naraščaja nadjati smé, i blagor jej, ako bi se možje ne sramovali mladenčev posnemati!

(Konee sledi).

Novičar iz slovanskih krajev.

P. Od kraja jadarškiga morja. Konec pretečeniga mesca je v Terstu deželni zakonik na svitlo prišel, s kterim se razdeljenje naše primorske kronovine, razun teržaškiga mesta, potem pregled prostora in število županij in njih prebivavcov in učilnic na znanje da. Kratik izpis bi utegníl Primorcam in sploh Slovincam dopadljiv biti — in želimo, da bi domorodci drugih krajev enake preglede oznanili, da našo slovensko domovino bolj poznamo.

Primorska kronovina razun Teržaškiga mesta ima 427.870 duš, ktere so pa po okrajnih poglavarstvih razdeljene, kakor sledí: Goriško 71.167, Gradiška 55.772, Tomin 41.060, Sežana 27.208, Pazin 35.558, Kopar 43.899, Matavun 42.433, Rovinj 40.554, Volovsko 37.461 in Losinj 32.667 — tedaj ima Goriško glavarstvo nar več, in Sežansko nar manj prebivavcov. — Na Goriškem ima nar več prebivavcov Goriška županija z 11.250 dušami (v mestu 9970), potem Koboridska 6715 in Bovečka 6448 duš; v Istrii pa Kastavska z 12.847, Rovinjska z 10920 in Porečka z 9421 dušami.

V celi kronovini je 239 županij (102 na Goriškem in 137 na Istrianskem) z 1.291.010 orali in 338 □sež. Nar večí županija na Goriškem je Bovečka z 31.557 orali in 802 □sež, na Istrianskem Kreska (Cherso) z 58.331 orali in 985 □sež.

Med posamesnimi županijami jih je dokaj brez učilnic, med tem so tudi take, ki imajo 1000 in več duš in lastniga duhovna, kakor Ternova, Tomnica, Dolenja, Soča, Zgonik itd. na Goriškem. Dolenjska županija ima 2410 duš v 2 farah: v Mirniku in Kožbani, in vendar ste obedve brez šol. Na Istrianskem jih je med 137 županijami clò 61 brez učilnic, akoravno imajo skor vse te lastne fare. Ni tedaj čuda, da po Istrii malokdo brati in pisati zna, posebno po kmetih, ker so učilnice skor samo le po mestih, in tedaj večidel čisto laške. Na Kvarnarskih otokih pa ni nejedne srenje brez učilnice; Kerški škof so, kakor smo večkrat čuli, posebno za šole skerbni. Slava jim!

ogniti. Tega pa ne gré misliti, da bi bili domači o prihodih ptujcov deželo čisto zapustili; Slovenec ne zapusti rad svoje domovine. Še razbojnikom Turkam se je raji v hribe umikal in tam v bran stavil, kot da bi bil pa domačijo popolnoma zapustil. Slavenskemu narodu še celò na misel ne pride svoje dežele zapustiti. Ker so pa Slaveni po daljnih deželah okrog prebivali, se je namerilo, da je bil sèmtertjè kak slavensk polk pregnan ali po okoljšinah primoran, se drugam preseliti; kak tak je utegnil na prazne slovenske seliša priti; sicer pa Slovenci ljubimo svoj rojstni kraj, kar sam dobro véš. Z Bogom!

Vedno Tvoj stari prijatelj Tone.

Pomenki o „Zori“.

(Konec.)

Ker priložnost nanese, bom še nekaj o „Zorinem“ životopisji spomnil. Zelò me je veselilo, marsikterega domorodca vspoznati, ki mi poprej ni bil znan, pa tudi z žalostjo, ukljub izgovora, sim možé pogrešal, ki jih vsak Slovenec z največjim spoštovanjem spominja. Pri tacih rečéh je skerbnege izbora potreba, da se pervim možem tudi pervo mesto odkaže. Naj bolj bi nam bila pa „Zora“ vstregla popisovajoč tiste domorodce, katerih nimamo več med seboj, da bi narod rajne svoje dobrotnike, kakor po delih, tako po življenji, ki je njemu bilo posvečeno, poznal, ter hvaležnejše častil. Veliko hvalo bi vedili domorodcu, ki bi se tacega dela lotil.

Tudi premile sodbe i preobilno kadílo nekterim pisateljem mi ne dopade. „Zorina“ misel, ktere se tudi „Bčela“ derží, namreč: vse hvaliti, da bi se s tem pisatelji spodbadali, i njihova dela poleg priporoke bolje prodajala, se mi ne zdi prava. Čeravno ima nekoliko resnice, ima še več napačnosti v sebi. Dobra knjiga se sama priporoča; ako pa slabo delo z veliko razgovornostjo priporočaš, ti goljufani bravci drugo pot tudi resnice ne bodo verjeli.

Kar pa pisatelja zadene, ga nezaslužena hvala včasi spodbode, še večkrat pa popači. Kako rad se prevzame, ter odloži nikdar opustljivo skerb i neobhodni trud popolnovanja, ki pleteta, združena z genijem, venec nesmerčnosti. Vsakdanja skušnja nas te žalostne resnice uveruje. Poznamo pisatelje, kateri bi po ostri kritiki i čuječnosti nad seboj lahko neumerlo slavo zadobili; brez nju bo pa zginul njih glas, ko veta pihlje. Huje ko burje tergajo i vijó slovenske besede, ali pa vežejo take, ki ne grejo vkup, po sili, — če prašaš, čemu? večkrat le, da se rime vjamejo. Pri tem taka homatia, da človeka, smisla iskajočega, glava bolí. Ali je to poezía? — tista priserčna deklíca iz družega sveta, v ktere pričo se vsako serce ugreje, vsake persi z veseljem napolnijo? Kar je Goethe rekel:

»In bunten Bildern wenig Klarheit,

Viel Irrthum und ein Fünkchen Wahrheit«

se na nje ko nalašč obrniti da. Tukaj bi ostra i odkritoserčna kritika vse bolj storila, kakor hvala.

O slovnici samo to opomnim, da bi se razloček predlogov *v* i *u* v složenih besedah ne smel zanemarjati. Vsak lahko vidi, da, postavim vhod i uhod, vrezati i urezati ni jedno. Severna narečja, kakor tudi stara slovenščina so v tem vselej natanki, tudi mi bi imeli paziti, ker ta razvada večkrat smisel kalí, kakor tudi ni prav, da se svojega bogastva brez potrebe znebitvamo. Ako v naših slovnicih znabiti ti razloček ni dosti razjasnjen *), naj povém vodílo, ki sim ga v gori imenovanih narečjih našel.

*) V neprecenljivi slovnici gosp. prof. Metelko-ta so na str. 144. in 145. ti razločki med *u* — *v* in *v* za *vz* razloženi; škoda zares, da jih premalo porajtamo. Ondi stojí

Zloženske z *v* pomenijo tam itje ali detje v kaj (noter), n. pr. vhod (v hišo), vlesti (v zemljo); zloženske z *u* pa uitje ali vzetje iz koga oblasti (proč), n. pr. uteči, unesti; ali pa naresenje (učinek), n. pr. umésti, ugasnuti, umreti, uravnati, ustanoviti. Tako bi bilo „vverstiti“ — djati v versto (vmes); „uverstiti“ — narediti versto.

Od tih se ločijo zloženske z *vz* — (gori), n. pr. vstati, vzdignuti, vzeti. Podgorski.

Dostavek vredništva „Novic“ o „Zorinim“ življenjopisji.

Kako nevarno je se življenjopisov (životopisov) lotiti, zlasti živih mož, nam je „Zora“ vnovič očitno pokazala. Če je pa že samo po sebi prederzno, da se premladi, če sicer tudi izverstnejši pisatelji taciga težavniga pisanja lotijo, ki nikdar ne more biti brez kritike tistiga, kteriga življenje se piše, se mora tako početje toliko bolj grajati in naravnost zavreči, ako so v njem, kakor v Zorinim „životopisji“, skoraj vse strasti človeškiga serca razberzdane. Čez 30 „životopisov“ živih in umerlih mož se bere v „Zori“, ki so vodeno in skozi in skozi pomanjkljivo, ali pa ognjeno in na široko pisani, kakor ravno pisateljev namén nanese — vonder Koseski, Vertove, Vodnik, Metelko, Kastelic (izdatelj perve slov. budnice „Čbelice“) in še mnogoteri drugi starji in mlajši v zgodovini slovenskiga slovstva častno zapisani možje niso v versti izvoljenih!! Koseski, Vertove i. d. niso možje, izdateljem „Zore“ „naj bolje poznati“, čeravno jih Slovenia čísla za svoje pervake in se mati Slava s ponosom raduje nad njih krasnimi deli, pisanimi za vse veke! Tù ne veljá noben izgovor, da pisatelji „životopisov“ morebiti niso imeli „o njimi točnia izvestja“, ker njih dela so širocimu svetu znane, dostavkov rojstniga dneva in kraja, „struka“ in „kose“, „obraza“ in „las“ manjka pa tudi v mnogih drugih životopisih, tedaj tudi pri téh možéh niso te malenkosti overale življenjopisa. Pa saj bojo morebiti v drugim tečaji dostavljeni!! To tolažbo jim je „Zora“ milostljivo dala. Se vé, da nad tem ni celò nič ležeče: ali je kdo v „Zorinim zabavniku“ ali ne, ker ima domovina vse druge bukve, v kterim so njeni možje po delih zapisani, ne pa po strankah čistiga ali mešaniga slov. jezika in še po družim nagnjenju vredjeni — ali presilna tedaj očitne graje vredna prederznost je takimu spisu naslov životopisja za „domovínu zaslužnih domorodcah i domorodkinjah“ dati, ktero bi se imelo vse drugač imenovati.

Vedno le vajeni pot mirú in sprave hoditi in marsiktero strupeno pšico, ki je bila od stranke luniniga jezika že na nas spušena, prizanesljivo terpeti, vunder nismo mogli tabart dalje resnice zatajiti, ker nam „životopisje“ preočitno kaže, da strastnost stranke luniniga jezika clò tako delječ sega, da jim ni le „Novični“ slovenski jezik tern v pèti, ampak da morajo njemu v žertvo tudi prvi in za domovínu nar bolj zasluženi

razložno, da predlog *u* pri glagolih zaznamova 1) zanikanje in je skladno z nemškimi predlogi *ab*, *ent*, *ver*, *weg*, *ent*, *davon*, *aus*, na priliko: *urezati* *abschneiden*, *uteči*, *davon laufen*, *uiti* *entgehen*, *ugasniti* *auslöschen* i. t. d. 2) ima *u* pomén nemških predlogov *von*, *bei*, *zu*, in se sklada z nemškimi *er*, *be*, *an* itd. na priliko: *ubiti* *erschlagen*, *ukazati* *befehlen*, *ukrotiti* *bezähmen*, *ukovati* *anschmieden* i. t. d. — Predlog *v* pa pomeni 1) vselej *anschni ein* (to je, in eine Sache hinein, v kakošno reč noter), na priliko: *vrezati* *einschneiden*, *vteči* *hinein laufen*, *vkovati* *einschmieden*, *vliti* *eingiessen* i. t. d. 2) se mora tudi *v* vselej takrat pisati, ko staraslovensina *vaz*, *vaz* piše v poménu nemškiga *auf*, na priliko *vzeti* *aufnehmen*, (*uzeti* se pravi *wegnehmen*), *vstati* (za *vzstati*) *aufstehen* i. t. d. Vred.

slovenski pisatelji razžaljeni biti. Le prisiljeni tedaj po takim početju smo ostro pa pravično sodili ne „Zore“, ampak nam dobro znano vedenje tistih, katerih plod je mlada „Zora“. Treba je bilo tudi, da se enkrat odkritoserčno porazumemo, da bo tistiga negodniga pikanja konec. „Novice“ se nikdar niso prederznile komu postav dajati in kogar siliti, da naj piše tako ali tako, da je le narodu v korist ali domovini v slavo, ker to nam je sila potrebno, ne pa puhla abedarija in jezikomešarija, in v ti koristni delavnosti naj nam bojo naši pridni bratje na Českim izgled! — Še manj pa so „Novice“ kteriga žalile, ki ni z njimi o pisanju edinih misel, — ravno to pa terjajo one od družih in jim naravnost povedó, da one pišejo jezik za slovenski narod na svetu, ne pa za ljudstvo v luni. Če je „Bčeli“ mešanca ljuba, naj jo piše, dokler ji je drago in dokler jo kdo bère; nad slovenskim pisanjem naj se pa nikar ne merzi, ker s tem celò nič ne opravi. Veljavni Podgorski je to točno dokazal.

To enkrat za vselej opomnivši svetjemo le še prihodnjim pisateljem „životopisov“: naj se poprej iz Plutarha in Suetonia pridno učé, kako se imajo životopisi pisati, potem še le naj se lotijo sila težavniga dela, vselej pa z mirno kervjó brez nadzemeljske domišljije, ki se ne spodobi v življenjopisji, in pri kateri je teško ločiti: kje resnica jenja in kje se smešnica začne.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Ljubljane. P—k. Eno vprašanje moram v prid kmetijstva na Ljubljanskim močirji (mahu) zastaviti. Naj mi da kdo veljaven odgovor na to — če ga nihče ne more, naj odpravi tista oblast, ktera zamore o tem pomagati, to napako, o kateri je toliko pravičnih pritožb. Če namreč kateri posestnik ali njegov hlapec na svojo njivo na mah s 4 konji in parizarjem en mernik kakošniga sémena pelje ali z njive en pehar plevéla ali par buč domú, ne plača ne mostnine ne cestnina v Kurji Vasi, — če pa pelje ravno tisti drobiž v kripici (Steyrerwagerl) na mah ali iz maha, mora od konja 5 krajc. za sém in tjè plačati! Vprašam: zakaj to? Ali ni to ovéra za že samo po sebi drago kmetovanje na mahu? Če se hoče priden gospodar na mah v kripici peljati pogledat dela svojih poslov ali delavcov (kdor tega ne storí, bo malo pridelal, zlasti na močirji) mora cestnino plačati, ali pa je prisiljen peš iti, če se noče na lojtrah derdrati eno ali 2 uri delječ na svojo v mestni meji ležečo njivo, zakaj lojtre so proste cestnina, kripa pa ne! In to zato, ker se (poslušajte!) lojtram „Wirtschaftswagen“ (gospodarstveni voz) pravi, kripi pa ne!! — Mislijo morebiti: s kripo se lahko v Turjak in v Kočevje pelje po družih opravkih kakor po gospodarskih na mah. Pa to se menda lahko koj zvé. V enacih okoljšinah imajo vozovi v družih velicah mestih, kjer vsaciga človeka ne poznajo, kakor pri nas v Ljubljani, svoje znamnja seboj, s kterimi so določeni vozovi plačila prosti. Da se pa le za kratek čas Ljubljančani po mahu ne vozijo, bojo mende mitarji vedili nar bolj povedati. Čmu tedaj ta ovéra kmetijstva domačim v mestni meji? Je li to prav? ali ni smešen ta razložek med kripo in lojtrami! Menim da, ker tudi kripa se večkrat rabi za manjši gospodarske potrebe, in če gospodar ali hlapec morebiti enmalo lože na nji sedí: ali se mu še to ne privoši za njegov trud in pot na močirji, kteriga mora večkrat v vodi gaziti!!

Iz Ljubljane. Fl. Po dolgi in hudi zimi, ktera je nam enekrat do 16. stop. mraza donesla, so se te dni na sončnih krajih Ljublj. okolice že pokazale spomladanske cvetličice: beli zvončki, rumene trobentice, beli teloh ali kuríce in še mnogo družih prerokinj zaželjene pomladi.

Novičar iz mnogih krajev.

Zavolj krajcarjev je opomnilo ministerstvo denarstva v Dunajskim časniku, da stari krajcarji, polkrajcarji in vinarji od leta 1816, kakor tudi 2krajcarji, ki so bili leta 1848 kovani, pridejo konec tega leta ob veljavnost; kdor do tistiga časa ne spečá imenovaniga drobiža, naj si sam sebi pripiše, če v škodo pride, ker po preteku tega leta 1852 se bojo imenovani krajcarji le po vrednosti kufra pri denarni kovnici na Dunaji, v c. k. kasi solnice v Hall-u, v c. k. faktorii v Novim Sadu, pri c. k. inšpektoratu v Nagy-Banyi, in pri c. k. kasi rudništva v Oravici jemali. — Postava zastran praznovanja cesarjeviga godú od leta 1835 in 1837 je bila vnovič razglašena, po kateri je spoznovavcam kakoršne koli vére zapovedano, cesarjev god slovesno praznovati, posebno obhajanje rojstniga dneva; god kerstniga imena pa naj se praznuje le s cerkvenim opravilam. — Cesar so si iz fabrike g. Valentina Pleiweis-a na Dunaji železno posteljo nove sorte s špiralnim ležavnikom, ktero je „oglasnik“ 1. lista letašnjih „Novic“ naznanil, napraviti dali, ktera je, posebno lično izdelana, ta teden v fabriki na ogled postavljena bila. — Veliko se je govorilo o tem, da se bo 3. svečana že veliko angleškiga blaga po pripustbi nove colne postave na Dunaji prodajati začelo — pa, kakor je skušnja pokazala, je bilo to le prazna govorica. — Pri ministerstvu se je neki začelo iznoviga posvetovanje: ali imajo notarji v našim cesarstvu biti ali ne. — Naprava tacih družb ali asekuracij, pri kateri bi se mogla tudi živina zavarovati, misli ministerstvo ne le na Ogerskim temuč po vsih deželah cesarstva krepko podpirati, zato ker se ljudem, kterim živina po boleznih in kugah pocepa, velika škoda godí. — V Madridu (na gorkim Španjskim) je letos toliko snega, da se še zdaj po sanincih vozijo, — v Landshutu (na Nemškim) pa je ravno zdaj eno jablano v nar lepšim cvetju; — kakošni nasprotki! — Napoleon je razglasil volitno postavo za poslance v postavodajavni zbor, ki bo konec tega mesca vkup poklican; voliti ima pravico vsaki Francoz, ki vživa politiške pravice in je nar uanj 26 let star, izvoliti za poslanca se smé le tak, ki je 25. leto dopolnil; plačani vredniki se ne smejo voliti v postavodajavni zbor; poslancov vsih skupej bo 262; zavoljo tega, kar poslanec v zboru govori, se ne smé preganjati, pa tudi se ne smé ob času zbora in 6 tednov pred in potem ne zavolj dolgov zapreti. — Konec vsaciga leta je v Rimu v družtvu propagande, v kterim se mladenči za misioniske opravila pripravljajo, slovesna poskušnja v mnogoverstnih jezicah celiga sveta; letos je bilo 90 tacih učencov zbranih, poskušnja je bila v 25 evropskih jezicah in 6 afrikanskih. — Pravda zavolj božjiga groba je na podlagi pogodb od leta 1760 dokončana; kako se je iztekla, se na tanjko še ne vé.

Popravitik.

Vsak bravec scer na 1. strani poslednjiga lista »Novic« na 2. polovici v 16. verstici od spodej gori tiskarni pogrešek preddelov namesti preddel lahko spozna, vunder za popravitik prosimo. Vred.